

OSCAR NIEMEYER

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1907 – 5 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2012

■ Κυριακή Πετρίδου

Στις 5 Δεκεμβρίου του 2012, 10 ημέρες πριν τα 105α γενέθλιά του έφυγε από τη ζωή ο Oscar Ribeiro de Almeida Niemeyer Soares Filho, γνωστός ως **Oscar Niemeyer**, ο Βραζιλιάνος αρχιτέκτονας διάσημος για το σχεδιασμό των δημόσιων κτιρίων της Μπραζιλία (μιας εξ' ολοκλήρου σχεδιασμένης νέας πόλης που έγινε πρωτεύουσα της Βραζιλίας το 1960), καθώς και για τη συνεργασία του με άλλους αρχιτέκτονες για το σχεδιασμό της έδρας των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη. Παρέμεινε ενεργός και δημιουργικός μέχρι το τέλος της ζωής του, έχοντας σχεδιάσει πάνω από 600 κτίρια στη Βραζιλία και σε όλο τον κόσμο.

Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους αρχιτέκτονες, που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της σύγχρονης αρχιτεκτονικής και ο κατεξοχήν εκπρόσωπος του αρχιτεκτονικού μοντερνισμού στη Βραζιλία. Οι έρευνές του για τις αισθητικές δυνατότητες του οπλισμένου σκυροδέματος είχαν πολύ μεγάλη επιρροή στην αρχιτεκτονική του τέλους του 20ου και αρχές του 21ου αιώνα. Επαινέθηκε όσο και επικρίθηκε χαρακτηριζόμενος ως «γλύπτης μνημείων» και εγκωμιάστηκε από τους υποστηρικτές του ως ένας εξαιρετικός καλλιτέχνης και ένας από τους μεγαλύτερους αρχιτέκτονες της γενιάς του.

Όπως ο ίδιος είχε πει σε συνέντευξή του, επηρεάστηκε έντονα από τον **Le Corbusier**, κάτι που είναι εμφανές στα πρώιμα έργα του, αλλά αυτό δεν εμπόδισε την αρχιτεκτονική του από το να μεταβεί σε μια διαφορετική κατεύθυνση και σταδιακά να αποκτήσει το δικό του στυλ. Ο Niemeyer έγινε περισσότερο γνωστός για τις αφηρημένες φόρμες και καμπύλες, που χαρακτηρίζουν τα περισσότερα από τα έργα του. Η

ελαφρότητα των καμπύλων μορφών του, δημιούργησε χώρους που μεταμόρφωσαν το αρχιτεκτονικό σχέδιο σε κάτι έως τότε άγνωστο: αρμονία, χάρη και κομψότητα είναι τα πλέον κατάλληλα επίθετα για την περιγραφή των έργων του Niemeyer.

«Δεν με ελκύουν οι καθαρές γωνίες ή οι ευθείες γραμμές σκληρές και άκαμπτες, που δημιουργήθηκαν από τον άνθρωπο. Με ελκύουν οι ελεύθερης ροής αισθησιακές καμπύλες. Οι καμπύλες που βρίσκω στα βουνά της χώρας μου, στο ελικοειδές των ποταμών της, στα κύματα του ωκεανού και στο σώμα της αγαπημένης γυναίκας. Οι καμπύλες συνθέτουν ολόκληρο το Σύμπαν, το καμπύλο Σύμπαν του Αϊνστάιν»

Η επαφή του με τον **Lucio Costa** το δημιουργό του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου της Μπραζιλία, στον οποίο το αρχιτεκτονικό γραφείο δούλεψε αμισθί, υπήρξε εξαιρετικά σημαντική για την επαγγελματική πορεία του. Τα κείμενα του Costa για την «τεχνολογική αλήθεια» και την απλότητα, που ενώνει την παραδοσιακή αποικιακή αρχιτεκτονική της Βραζιλίας με τις αρχές του μοντερνισμού, θα αποτελέσουν τη βάση της αρχιτεκτονικής, η οποία θα πραγματοποιηθεί αργότερα από τον Niemeyer και τους συγχρόνους του. Αυτή η αρχιτεκτονική, σίγουρα μοντέρνα, διαφορετική όμως από αυτήν των πρωτοπόρων του μοντερνισμού **Le Corbusier** και **Grotrius**, αποτελεί τον «μοντερνισμό των τροπικών». Ο Niemeyer και η γενιά του ήταν οι πρώτοι που πραγματικά κατάλαβαν τις δυνατότητες του σκυροδέματος το οποίο – σε αντίθεση με το μέταλλο και το γυαλί – είναι εύκολα

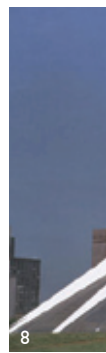
και φθηνά διαχειρίσιμο από ανειδίκευτους εργάτες και ικανό να δημιουργήσει μεγαλύτερες και πιο εκφραστικές ρευστές μορφές. Οι προσαρμογές που δημιούργησε ο Niemeyer, προκειμένου να συνδέσει το μαρρόκ λεξιλόγιο της παραδοσιακής αποικιακής αρχιτεκτονικής με τη μοντέρνα αρχιτεκτονική, οδήγησαν στην ανάπτυξη θεαματικών τυπολογικών μορφών και όγκων, που πραγματοποιήθηκαν με τη βοήθεια διάσημων μαθηματικών, όπως ο Βραζιλιάνος **Joaquim Cardoso** και ο Ιταλός **Pier Luigi Nervi**.

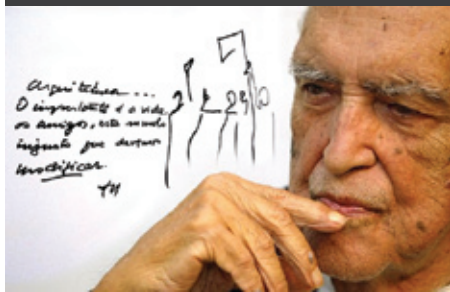
«Την αρχιτεκτονική μου είναι εύκολο να την κατονομάσεις. Και να την απολαύσεις. Ελπίζω να είναι και δύσκολο να την ξεχάσεις.»

Ο Niemeyer ήταν ολοκληρωτικά αντίθετος με το Bauhaus, καθώς δεν αποδεχόταν τους «κανόνες» του. Κατά τη διάρκεια της εξορίας του στο Παρίσι (1966 – 1985) λόγω του δικτατορικού καθεστώτος στη Βραζιλία και των αριστερών πολιτικών του πεποιθήσεων, εξήγαγε τον ιδιότυπο «μοντερνισμό των τροπικών» σε όλο τον κόσμο, προσανατολιζόμενος ολοένα και περισσότερο σε εικονικές μορφές, που όμως δεν κατάφεραν να αποκτήσουν το σφρίγος των νεανικών του έργων, όπως αυτών της καλύτερης δεκαετίας του '40 - '50, όπου μορφή, λειτουργία, εγωιστικές και κοινωνικές επιδιώξεις συγχωνεύτηκαν μεταξύ τους.

Το πρώτο σημαντικό έργο του, το οποίο σύμφωνα με τα λεγόμενά του αποτέλεσε το εναρκτήριο της αρχιτεκτονικής του, ήταν ο σχεδιασμός μιας σειράς κτιρίων στην **Pampulha**, προάστιο του Μπέλο Οριζόντε.

1. Η εκκλησία του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης στο Μπέλο Οριζόντε (www.en.wikipedia.org)
2. Edifício Copan στο Σάο Πάολο (www.cntraveler.com)
3. Η έδρα των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη (www.dw.de)
4. Η έπαυλη Cavenelas House (www.aarchitecture.com)
5. Η κατοικία του Niemeyer, Canoas House (www.mobiltomte.tumblr.com)
6. Το Προεδρικό Μέγαρο (Palácio da Alvorada) στη Μπραζιλία (www.en.wikipedia.org)
7. Η Βουλή των Αντιπροσώπων και το Εθνικό Συνέδριο της Βραζιλίας στη Μπραζιλία (www.telegraph.co.uk)

«Ίδού, λοιπόν αυτό που θέλω να σας πω για την αρχιτεκτονική μου. Την δημιουργήσα με θάρρος και ιδεαλισμό, αλλά και με επίγνωση του γεγονότος ότι αυτά που έχουν σημασία είναι η ζωή, οι φίλοι και το να προσπαθείς να κάνεις αυτόν τον άδικο κόσμο ένα καλύτερο μέρος για να ζεις».

Oscar Niemeyer – *The Curves of Time: the memoirs of Oscar Niemeyer*

Μεταξύ των κτιρίων αυτών ήταν και η εκκλησία του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίσης, που προσέλκυσε το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας, καθώς συνδυάζει την παράδοση με το μοντέρνο κίνημα. Οστόσο οι αντιδράσεις ήταν τόσο έντονες, που καθυστέρησαν τη λειτουργία της για πολλά χρόνια.

Κατά τη διάρκεια των δεκαετιών 1940 και 1950 υπήρξε ένας από τους πιο παραγωγικούς αρχιτέκτονες της Βραζιλίας, σχεδιάζοντας κτίρια εντός της χώρας. Μεταξύ αυτών το Edifício Copan (1953), ένα μεγάλο σύμπλεγμα κατοικιών στο Σάο Πάολο και το κτίριο που φιλοξενεί την έδρα των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη (1947), σε συνεργασία με τον Le Corbusier και τον Wallace Harrison. Το κτίριο αυτό υπήρξε η αφορμή για να κληθεί να διδάξει στα Πανεπιστήμια Yale και Harvard. Την περίοδο αυτή δημιούργησε μια σειρά από μονοκατοικίες, μεταξύ των οποίων και το περίφημο Cavanelas House με την, σε μορφή τέχνης, μεταλλική οροφή του, καθώς και τη δική του κατοικία το Canoas House, που θεωρείται και το οικιστικό του αριστούργημα.

Σε αυτό το σπίτι επισκέφθηκε τον Niemeyer το 1956, λίγο μετά την αναγόρευσή του σε Πρόεδρο της Βραζιλίας, ο Juscelino Kubitschek, για να του ζητήσει να τον βοηθήσει να πραγματοποιήσει το όραμά του για τη δημιουργία της νέας πρωτεύουσας της χώρας. Το διαγωνισμό για το πολεοδομικό σχέδιο της Μπραζιλία, κέρδισε ο παλιός του εργοδότης Lucio Costa, ενώ ο Niemeyer σχεδίασε τα οικιστικά, εμπορικά και κυβερνητικά κτίρια. Μεταξύ αυτών το Προεδρικό Μέγαρο (Palacio da Alvorada), η Βουλή των Αντιπροσώπων και το Εθνικό Συ-

νέδριο της Βραζιλίας και τον Καθεδρικό της Μπραζιλία (μια υπερβολοειδής κατασκευή), διάφορα υπουργεία και κτίρια κατοικίας. Η Μπραζιλία σχεδιάστηκε, κατασκευάστηκε και εγκαινιάστηκε μέσα σε τέσσερα χρόνια. Ο Niemeyer συνέχισε να δουλεύει στη Μπραζιλία έως το 1964, όταν λόγω της πολιτικής του σύνδεσης με το κομμουνιστικό κόμμα αναγκάστηκε να φύγει στη Γαλλία (1966).

Στο γραφείο του στο Παρίσι (Champs-Élysées) απέκτησε διεθνή πελατεία και σχεδίασε μεταξύ άλλων τα γραφεία του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος (Place du Colonel Fabien) και τα γραφεία του εκδοτικού οίκου Mondadori στην Ιταλία, κοντά στο Μιλάνο. Μετά την επιστροφή του στη Βραζιλία και σε ηλικία 81 ετών (1988), βραβεύτηκε με το βραβείο Pritzker, το σημαντικότερο στην αρχιτεκτονική. Το 1996 σχεδίασε το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στο Niteroi μια πόλη κοντά στο Ρίο ντε Τζανέιρο. Το κτίριο είναι ένας πρόβος που εκτείνεται πάνω από έναν απότομο βράχο και προσφέρει μαγευτική θέα στον κόλπο Guanabara και στην πόλη του Ρίο.

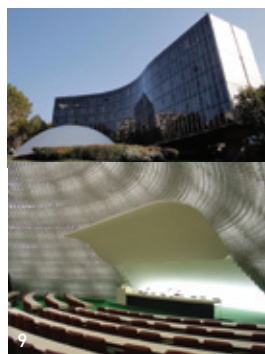
Στην αυγή του 21ου αιώνα εξακολουθεί να είναι ενεργός αρχιτέκτονας και να διατηρεί το γραφείο του στο Ρίο ντε Τζανέιρο. Το 2002 εγκαινιάστηκε στην πόλη Curitiba το συγκρότημα του Μουσείου Oscar Niemeyer, το οποίο λόγω της μορφής του κυρίως κτιρίου ονομάστηκε το «Μάτι». Στα 100^ο του γενέθλια βραβεύθηκε από τον Πρόεδρο της Ρωσίας Βλαντιμίρ Πούτιν. Το 2008 ξεκίνησε η κατασκευή ενός από τα μεγαλύτερα πρότζεκτ του στην Ευρώπη, το Πο-

λιτιστικό Κέντρο Oscar Niemeyer, στην πόλη Aviles της επαρχίας Asturias της Ισπανίας, το οποίο εγκαινιάστηκε το 2011. Περιέγραψε το έργο του αυτό ως «μία μεγάλη πλατεία ανοιχτή σε όλους τους άνδρες και τις γυναίκες του Κόσμου, μία μεγάλη θεατρική σκηνή ανάμεσα στο ποτάμι και την αρχαία πόλη».

Ένα από τα τελευταία του έργα υπήρξε το Μουσείο Πελέ στην πόλη Σάντος, ένα μνημείο για τον σπουδαιότερο ποδοσφαιριστή της Βραζιλίας και του κόσμου, το οποίο αναμένεται να προσελκύσει πολλούς τουρίστες κατά τη διάρκεια του Παγκοσμίου Κυπέλλου το 2014.

«Αποδέχθηκα και σεβάστηκα πάντοτε όλες τις άλλες σχολές αρχιτεκτονικής, από τις ψυχρές και στοιχειώδεις κατασκευές του Mies van der Rohe έως την φαντασίωση και το παραλήρημα του Gaudí. Εγώ πρέπει να σχεδιάζω ό,τι με ευχαριστεί με τρόπο που να συνδέεται, φυσικά, με τις ρίζες μου και τη χώρα από την οποία προέρχομαι»

Το BBC, στο αποχαιρετιστήριο αφιέρωμα του στο Niemeyer, σημείωσε ότι «δημιούργησε μερικά από τα πιο εντυπωσιακά κτίρια του κόσμου - μνημειακές κατασκευές από καμπύλο σκυρόδεμα και γυαλί, που αφηφούν σχεδόν κάθε περιγραφή» και τον αναγόρευσε ως «έναν από τους πιο καινοτόμους και τολμηρούς αρχιτέκτονες των τελευταίων 60 χρόνων». Η εφημερίδα Washington Post τον περιέγραψε ως «τον κυριότερο αρχιτέκτονα της Λατινικής Αμερικής τον περασμένο αιώνα». ■

8. Ο Καθεδρικός Ναός της Μπραζιλία (www.en.wikipedia.org)
9. Τα γραφεία του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος στο Παρίσι (www.dw.de)
10. Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στην πόλη Niteroi (www.20minutes.fr)
11. Το Μουσείο Oscar Niemeyer στην πόλη Curitiba γνωστό και ως «Μάτι» (www.en.wikipedia.org)
12. Το Πολιτιστικό Κέντρο Oscar Niemeyer στην πόλη Aviles της Ισπανίας (www.en.wikipedia.org)
13. Ο Πελέ και Oscar Niemeyer κατά την παρουσίαση του Μουσείου Πελέ στο Ρίο ντε Τζανέιρο το Νοέμβριο του 2010 (www.ensaiosfragmentados.blogspot.gr/)

